

Millî Mücadele Dönemi'nde Tıbbi Süreli Yayınlardan: İstanbul Hekim Gazetesi (1922-1923) ve Dizini

One of the Medical Periodicals during the War of Independence: İstanbul Hekim Gazetesi (1922-1923) and Its Index

 Eyüp DEMİR^a, Nilüfer DEMİRSOY^b

^aEskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik ABD, Eskişehir, TÜRKİYE

^bEskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik ABD, Eskişehir, TÜRKİYE

*Bu çalışma, 8.Uluslararası İslam Tıp Tarihi ve Etiği Kongresi (14-16 Kasım 2019, İstanbul)'nde sözlü olarak sunulmuştur.

ÖZET Bilimin yayılması ve ilerlemesindeki en etkin unsurlardan biri, sağlık bilimleri alanındaki süreli yayınlardır. Süreli yayınların en temel ve önemli özelliği, güncel olan bilgiye ilişkin yazıları içermesidir. Türkiye'de yayımlanan ilk Türkçe tıp dergisi olan Vakayî-i Tıbbiye'nin 1849 yılında yayımlanmasından 1928 Harf İnkılabına kadar geçen sürede birçok tıp dergisi yayımlanmıştır. Hekim Gazetesi sağlık konulu süreli yayınlar arasında yer almaktadır. 1 Kânunisanı 1338 ile 1 Teşrinisanı 1339 (1 Ocak 1922-01 Kasım 1923) tarihleri arasında ilk 20 sayısına ulaşılabilen ve düzenli olarak 9. sayısına kadar yayımlanmış, 9. sayıdan itibaren 1 aylık periyotları aşan sürede 1923 tarihine kadar yayımlanmıştır. Hekim Gazetesi'nin sahib-i imtiyazı ve ser-muharrirliğini, Bimârthane Nisâ Kısmı Ser-Tabîbi ve Paris Tabâbeti Akliye Cemiyeti Serîriyesi azasından Ali Muhlis Bey, müdürlüğünü ise Sıhhiye Müdüriyet-i Umûmiyyesi Emrâz-ı Zühreviye Etbbâsından ve Mülga Alman Hastahanesi heyeti sıhhiyyesinden İsmail Ferid Bey yürütmüştür. Çalışmamızda, Hekim Gazetesi, çevrim içi arşiv ve kataloglarda taranmış, ilk 20 sayı İBB Atatürk Kitaplığından temin edilmiştir. İlk 20 sayının çeviri yazı dizini hazırlanmıştır. Hekim Gazetesi Millî Mücadele Dönemi'nin ağır şartları altında yayın hayatına devam edebilmiş, dilinin sadeliği ve içeriğinde tıbbın yanı sıra spor, güzellik, bakım, koruyucu sağlık önlemleri, sağlıklı beslenme ve güncel durum gibi konular barındırmaktadır. Hekim Gazetesi 1922-1923 döneminin tıp ve sağlık durumunu göstermesi bakımından da önemlidir.

ABSTRACT One of the most effective factors in dissemination and advancement of science is periodicals in the field of health sciences. The most basic and significant feature of periodicals is that they contain articles about up-to-date information. Many medical journals were published between the year 1849 when the first medical journal in Turkish, Vakayî-i Tıbbiye, was published in Turkey and the year 1928 when the alphabet reform was made. Hekim Gazetesi is one of the periodicals about health. The first 20 issues can be reached between the dates 1 Kânunisanı 1338 and 1 Teşrinisanı 1339 (in Julian Calendar) (1 January 1922-01 November 1923). It was regularly published up to the 9th issue and following the ninth issue, it was published until 1923 in periods exceeding one month. Mr. Ali Muhlis, chief physician in women's part of Bimârthane (Old Turkish Hospital) and member of Paris Society of Clinical Mental Health was the concessionaire and editor-in-chief of Hekim Gazetesi. The director of the newspaper was Mr. İsmail Ferid, one of the doctors of venereal diseases in General Directorate of Medicine and member of the medical committee of former German Hospital. In the study, the first 20 issues of Hekim Gazetesi that were scanned in the online archives and catalogs were obtained from the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library. The transcript indexes of the first 20 issues were prepared. Hekim Gazetesi was able to continue its broadcasting life under the severe conditions of the War of Independence, its language was simple and it covered topics such as sports, beauty, care, preventive health measures, healthy nutrition and the current conditions. Hekim Gazetesi is also important as it shows the medical and health conditions of 1922-1923 period.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi süreli yayınlar; Hekim Gazetesi

Keywords: Medical periodicals; Hekim Gazetesi

İlk çağlardan günümüze kadar insanoğlu, etrafında ne olup bittiğine dair dinmez bir merak içerisinde olmuştur. Tarihçiler ve sosyologlar bunu, haberin insanın temel dürtülerini tatmin eden bir araç olmasına bağlamışlardır. İnsanın, kendi başına göremediği olaylardan, başkaları aracılığıyla da olsa ha-

berdar olması, olup bitenin farkına varabilmesi, ona kendi yaşamını kontrol edebilme, kendini güvende hissetme duygusunu kazandırmaktadır. İnsanlar yaşantılarını sürdürmek, kendilerini koruyabilmek, birbirleriyle bağlar kurabilmek, yeniliklerden haberdar olabilmek için habere gereksinim duymaktadır.¹

Correspondence: Nilüfer DEMİRSOY

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik ABD, Eskişehir, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: nilufer_p2@hotmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics, Law and History.

Received: 21 May 2020

Accepted: 03 Jun 2020

Available online: 31 Dec 2020

2146-8982 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Tarih, günümüze gelinceye kadar kendi asırlarında değer ve fazilet görmüş olaylardan düşüncelere ve bunları ortaya koyan insanlara ulaşılmayı kolaylaştırmaktadır. Geçmişten günümüze getirdiğimiz değerlere, bilgilere, düşüncelere ve kültürlere ulaşmak için kullandığımız yöntem geçmiş dönemlerin, tarihin kaynaklarına ulaşmaktır. Kaynak, tarihî bilgi veren temel malzemedir. Tarihî yaşayanların söylediği veya yazdığı ya da ürettiği her şey tarih hakkında bilgi verebilir, tarihe kaynaklık edebilir.²

Bilginin kalıcı olarak depolanması ve aktarılması, yazının icadı ile mümkün olmuştur. Yazı sayesinde, haberin unutulması veya anlam değiştirmesi gibi sorunlar da ortadan kalkmıştır.

Avrupa’da, matbaanın yaygınlaşması ile artan okuma yazma oranı, habere olan ilgiyi artırmıştır. Bu durum, daha nitelikli yayınlara olan ihtiyacı ortaya koyarken, zaman içinde ilk süreli yayınlar da görülmeye başlanmıştır.³

Gazete, okuyucularına çeşitli konularda haber ve bilgi vermek için genellikle günlük olarak çıkarılan yayın organı, ceride şeklinde tanımlanmaktadır. Avrupa’da XV. yüzyılda hareketli matbaanın Johann Gutenberg tarafından keşfedilmesinden önce Orta Çağ’da düzenli haber yayan ve gazete niteliğinde olan bir yayının, Çin’de yapıldığını tarihî belgelerden öğrenmekteyiz.⁴

XVII. yüzyıla gelindiğinde ise ilk gerçek gazetelerin Avrupa’da, çeşitli ülkelerde yayımlandığını görüyoruz. Bu türün ilk örneği, Hollanda’nın Anvers kentinde 1605 Mayıs’ından itibaren düzenli olarak basılan Nieuwe Tydinghen adlı gazete olmuştur. Bunu, Londra ve Paris’te ortaya çıkan benzerleri takip etmiştir.³

XIX. yüzyılda ise demokrasinin, sanayinin ve bilimin gelişmesiyle de gazeteciliğin zirve noktaya ulaştığı görülmektedir. Avrupa’da yaşanan bu gelişmelere karşılık, Osmanlı Devleti’ne ise matbaa ilk defa, Müteferrika Matbaası olarak bilinen ve İbrahim Müteferrika tarafından XVIII. yüzyılda Osmanlı topraklarına getirilen matbaadır. Matbaanın, 1729 yılında İbrahim Müteferrika tarafından Osmanlı Devleti’ne getirilmesine rağmen sadece kitap basımının yapılmasına izin verilmiştir.⁵

Osmanlı toplumu Fransız İhtilali’nden bir müddet sonra gazete ile tanışmıştı. Nitekim Fransızlar, ihtilal ile ilgili bilgileri ve fikirlerini yaymak amacıyla dünyanın her tarafında neşriyat yapmaya devam etmiştir. Fransa’nın 1795 yılında diplomatik girişimleriyle İstanbul’da da bir matbaa kurulmuş ve 1796 yılında ayda 1 olmak üzere “Gazette Française de Constantinople” çıkarılmaya başlanmıştır.⁶ Ayrıca Fransızca olarak, “Spectateur Oriental” adlı gazete A. Blackque tarafından 24 Mart 1821 tarihinde İzmir’de yayımlanmıştır. Bu gazeteyi takiben birkaç Fransızca gazete de Osmanlı Devleti’nde yayımlanmaya başlamış ve sonunda 1831 yılında Sultan II. Mahmud döneminde ilk Türkçe resmî gazete olan Takvîm-i Vekâyi yayımlanmaya başlamıştır.⁷

Olaylar, tarih süreci içerisinde süreklilik gösterir. Geleceğin istenilen biçimde örgütlenmesi, bugünün iyice anlaşılmasına ve geçmişin bilinmesine bağlıdır. Gazeteler de bugünün ve geçmişin anlaşılmasındaki köprü olma işlevini tarih boyunca sürdürmüş, günümüzde de bu görevini yerine getirmeye devam etmektedir.⁴

Tıp tarihi ise insanlık tarihi ile başlayan bir bilimdir. İlk insanların var oluşuyla birlikte ortaya çıkan sağlık sorunlarını çözümlmek, insan yaşamının devam ettirilmesi ve kaliteli biçimde sürdürülmesini sağlamak, yeni teknikler geliştirmek için araştırmalar yapmak, zamanla hastalıklarla mücadele konusunda ilgilenen uzman kişilerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Tıp alanındaki bu büyük geçmişi ve mirası bilmek, sağlık meslek mensupları için buldukları hâlin insanlık medeniyetindeki yerini öğrenmelerine, geçmiş örneklerden faydalanarak ders çıkarmalarına, tıp bilimine farklı göz ve anlayışlarla bakabilmelerine imkân tanımaktadır.

Tıp camiasında dayanışmayı sağlayan, bilimin yayılması ve ilerlemesindeki en etkin unsurlardan biri, sağlık bilimleri alanındaki süreli yayınlardır. Süreli yayınların en temel ve önemli özelliği, güncel olan bilgiye ilişkin yazıları içermesidir. Türkiye’de yayımlanan ilk Türkçe tıp dergisi olan Vakayi-i Tıbbiye’nin 1849 yılında yayımlanmasından 1928 Harf İnkılâbı’na kadar geçen sürede ise birçok tıp gazetesi ve dergisi yayımlanmıştır.

XIX. yüzyıl, Osmanlı toplumunun birçok alanda değişim yaşadığı bir dönem olmuştur. Toplumsal anlamda içe dönük yaşam biçimi, yerini Batı'nın bilimsel ve teknik uygulamalarını benimseme ve uyum sağlama çabasına bırakmıştır. 1839 yılında ilan edilen reform bildirgesi "Tanzimat Fermanı" ile başlayan modernleşme hareketi, tıp eğitimi ve öğretiminin yeniden ele alınarak, kurumsal anlamda yeniden düzenlenmesiyle kendini göstermiştir. Bununla birlikte XIX. yüzyılda Avrupa'dan gelen sahte ve niteliksiz hekimlerin sayısı artmış olup, bunların teşhis ve tedavileri neticesinde sivil halktan ve orduya mensup askerlerden zarar görenler olmuştur. Bu şarlatanları engelleyebilmek için çok sayıda ferman çıkarılsa da baş edilememiştir. XIX. yüzyıl ve takip eden dönem, tıp tarihi açısından modern tıp düşünce ve anlayışının kurumlaştırılmaya çalışıldığı bir dönem olmuştur.⁸

Geleneksel usta-çırak eğitiminin hâkim olduğu darüşşifalardaki eğitimden, modern eğitime geçişi sağlamak amacıyla III. Selim döneminde 1805 yılında Rum Tıp Okulunun, 1806 yılında Kasımpaşa'da Tersane Tıbbiyesinin açılması, sonradan 14 Mart 1827 tarihinde II. Mahmut dönemi hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi tarafından Tıbhâne-i Amire, ardından 1832 yılında Topkapı'da Cerrahhane-i Amire, 1836 yılında Tıbhane ve Cerrahhane birleştirilmiş ve Mekteb-i Tıbb-ı Cedid adıyla eğitime geçilmiştir. 1839 yılında ise Galatasaray'daki yeni binasına taşınarak, Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane adı ile eğitime devam edilmiştir.⁹ Eğitimde yaşanan reformlarla sağlık teşkilatlanması ve tıbbi yayınlarda gelişim hızla devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıl sağlık politikalarını incelediğimizde, Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye 1913 yılında lağvedilerek, yerine 1914 yılında Sıhhiye Müdüriyeti Umumiyesinin kurulduğunu görmekteyiz. İncelemekte olduğumuz Hekim Gazetesi müdürü İsmail Ferid Bey'in de üyesi olduğu Sıhhiye Müdüriyeti Umumiyesi, Karantina ve Hicaz Sıhhiye Daireleri ile birlikte, Dahiliye Nezaretine bağlanmış ve bakanlığın adı, "Dahiliye ve Sıhhiye Nezareti" olarak değiştirilmiştir. Bu nezaret, Osmanlı Devleti'nin sona ermesine kadar devam etmiştir. Anadolu'da TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihinde kuruluşundan kısa süre sonra 2 Mayıs 1920 tarihinde Sıhhat ve İctima-i Muavenet Vekâleti (Sağlık Bakanlığı) oluşturulmuştur.¹⁰

I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri ile 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşma ile İtilaf Devletleri tarafından yapılan işgaller, Anadolu halkını ekonomik olarak zayıflatmış, ekonominin kötü durumu sosyal ve sağlık alanlarında da halkı kötü etkilemiştir.¹¹

Anadolu halkı, Türkiye Cumhuriyeti kuruluşuna kadar 1911-1923 tarihleri arasında çok sayıda savaş yapmış, yorgun ve yoksul duruma düşmüştü. Halk bir yandan da olumsuz sağlık koşulları ile kolera, tifo ve veba gibi salgın hastalıklarla mücadele etmiştir.⁶

Mustafa Kemal (Atatürk) önderliğinde yürütülen Millî Mücadele Dönemi'nde TBMM'nin açılması ile beraber ilk Sıhhat ve İctima-i Muavenet Vekilimiz Adnan (Adıvar) Bey olmuş, 1 sene sonra uzun bir dönem Refik (Saydam) Bey sağlık bakanı olarak görev yapmıştır. Sıhhat ve İctima-i Muavenet Vekâletinin (Sağlık Bakanlığı) ilk hedefi savaştan yorgun ve bitap düşen Türk halkında başlayan frengi, dizanteri, trahom, sıtma ve ruhsal hastalıklarla mücadele olmuş, batakliklar kurutulmuş ve bu hastalıklarla ilgili halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Salgın hastalıklarla mücadele ve koruyucu sağlık önlemleri Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında önceliklerinden birisi hâline gelmiştir.²

Millî Mücadele Dönemi'nde yayımlanan tıbbi süreli yayınların da halkın bilinçlenmesinde önemli katkılar yaptığını söyleyebiliriz. Bu dönemde çıkan tıbbi süreli yayınlardan bazıları şunlardır:

- Askeri Mecmua-i Baytariye (1920)
- Doktor Mecmuası (1920)
- İzmir Tıp Mecmuası (1920)
- Türk Hekimi (1920)
- Anadolu Tıp Mecmuası (1921)
- Hayat ve Sıhhat (1921)
- İstanbul Emraz-ı Cildiye ve Efrenciye Cemiyeti Mecmuası (1921)
- Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası (1921)
- Hekim (İstanbul, 1921)
- İstanbul Etibba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti; Takvim-i Muhtıra (1922)

- İstanbul Paj Medikalleri (1922)
- Şark Cephesi Tıp Mecmuası (1922)
- Zeynep Kamil Emraz-ı Akliye ve Asabiye Hastanesinin Mecmua-i Seneviyesi (1922)
- Askeri Tıbbi Baytari Mecmuası (1923)
- Baytari Mecmua (1923)
- Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası (1923)
- Diş Tabipleri Mecmuası (1923)
- Genç Eczacı (1923)
- Hayat Hazinesi (1923)
- Ordunun 339 Senesi Tıbbi Müsameresi (1923)
- Sıhhi Cidal (1923)
- Sıhhi Sahifeler (1923)
- Türk Tıp Mecmuası (1923)¹²

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Tıp camiasında dayanışmayı sağlayan, bilimin yayılması ve ilerlemesindeki en etkin unsurlardan biri, sağlık bilimleri alanındaki süreli yayınlardır. Süreli yayınların en temel ve önemli özelliği, güncel olan bilgiye ilişkin yazıları içermesidir.

Tıbbi süreli yayınlar, dönemin özelliklerini ve sağlık politikalarının izlemek ve anlamak için önemli hekimlerin ve halkın bu konudaki ihtiyaçların belirlenmesinde yol gösterici, bilginin yayılmasında etkilidir. Sağlık alanındaki gelişmeler, bu yolla geniş kitlelere ulaşabilmiştir. Bunun yanında süreli tıbbi yayınlar, tıbbın gelişimi, tıp dallarının tarihçesi ve hekim biyografilerinin oluşturulmasında, döneme ait kaynaklar olmasından mütevellit birincil el kaynaklar arasındadır. Tüm bu yayınlar üzerinde yapılacak ayrıntılı inceleme ve dizin çalışmaları, konunun gelişim sürecini aydınlatmada ve günümüzdeki durumu daha iyi değerlendirmede katkı sağlayacaktır. Çalışmada, Millî Mücadele Dönemi'nde süreli yayınlardan biri olan "*Hekim Gazetesi*"nin İlk 20 sayının çeviri yazı dizini hazırlanması amaçlanmıştır.

Süreli tıbbi yayınların önemi çerçevesinde yapılan inceleme sonucu, daha önce üzerinde hiç çalışılmamış ve çıkış tarihi açısından dönemin sağlık politikalarını ve tıbbi uygulamalarını ortaya koyması

adına önemli görülen "*Hekim Gazetesi*" üzerinde çalışılmaya karar verilmiştir. Hekim Gazetesi, çevrim içi arşiv ve kataloglarda taranmış, ilk 20 sayı İBB Atatürk Kitaplığından temin edilmiştir.

Osmanlı Türkçesiyle Arap harfleri olarak yazılmış olan gazetenin genel çerçevesinin görülebilmesi için 20 sayının dizin çalışması yapılmıştır.

BULGULAR

HEKİM GAZETESİ

Hekim Gazetesi sağlık konulu süreli yayınlar arasında yer almaktadır. 01 Kânunisanı 1338 ile 1 Teşrinisanı 1339 (01 Ocak 1922-01 Kasım 1923) tarihleri arasında ilk 20 sayısına ulaşılabilen ve düzenli olarak 9. sayısına kadar yayımlanmış, 9. sayıdan itibaren 1 aylık periyotları aşan sürede 1923 tarihine kadar yayımlanmıştır.

Hekim Gazetesi'nin sahib-i imtiyazı ve ser-muharrirliğini, Bimârhane Nisâ Kısmı Ser-Tabîbi ve Paris Tabâbeti Akliye Cemiyeti Serîriyesi azasından Ali Muhlis Bey, müdürlüğünü ise Sıhhiye Müdüriyet-i Umûmiyyesi Emrâz-ı Zühreviye Etıbbâsından ve Mülga Alman Hastahanesi heyeti sıhhiyyesinden İsmail Ferid Bey yürütmüştür.

1 Kânûn-i Sâni 1338 (Resim 1) ile 1 Teşrin-i Sâni 1339 (1 Ocak 1922-1 Kasım 1923) tarihleri arasında ilk 20 sayısına ulaşılabilen (kütüphanelerdeki sayılar) ve "Şimdilik ayda bir neşr olunur. Ahâlîye mahsûs tıbbî, ilmî gazete" ibaresiyle çıkmaya başlayan gazete düzenli olarak 9. sayısına kadar yayımlanmış, 9. sayıdan itibaren 1 aylık periyotları aşıya da yayını sürdürmüştür. Gazete, Arap harfli tıbbî süreli yayınlarımızdan biri olup, Sahib-i imtiyâzı ve Ser muharrirliğini bîmarhane nisâ kısmı ser-tabîbi ve Paris Tabâbeti Akliye Cemiyeti Serîriyesi azasından Ali Muhlis Bey, müdürlüğünü ise Sıhhiye Müdüriyet-i Umûmiyyesi Emrâz-ı Zühreviye Etıbbâsından ve Mülga Alman Hastahanesi heyeti sıhhiyyesinden İsmail Ferid Bey üstlenmiştir.¹³

Gazete, 1 sayfada genellikle 3 sütun yazı ve toplam 16 sayfa olmak üzere aylık olarak yayın hayatına başlamış, son sayılarındaki gecikmeler dışında ayın 1'inde nizâmî olarak yayım hayatını sürdürmüş, 2. ve 3. sayıları 2 baskı yapmış ve ulaşabildiğimiz kada-

RESİM 1: 1 Ocak 1922 tarihinde yayın hayatına başlayan Hekim Gazetesi'nin ilk sayfasının kapağı.

rıyla toplam 20 sayı yayımlanmıştır. Nüshası 10 kuruş ve abonelik ücreti 120 kuruş olan gazete, 9. sayıdan itibaren sayfa sayısı 8 olmasından dolayı ücreti 7,5 kuruş, abonelik ücreti ise 100 kuruş, 12. sayıdan itibaren abonelik ücreti 90 kuruş olarak değiştirilmiştir. Hekim Gazetesi 9. sayıdan itibaren masrafını karşılamaşının yalnız bir şahsa bırakıldığı için gazetenin hacmi düşürülmüş ve gazete alışılmış zamanından geç basılmıştır. Hekim Gazetesi, son nüshaya

RESİM 2: Hekim Gazetesi'nin Sahib-i imtiyazı Doktor Ali Muhlis Bey.

RESİM 3: Hekim Gazetesi müdür-i mes'ûlü Ser muharriri İsmail Ferid Bey.

kadar “Kader Matbaasında” basılmış, 20. sayı ise “Mahmutbey Matbaasında” basılmıştır.

Gazetenin kapağında ve içeriğinde resim ve görsellere yer verilmiş, 10. sayının kapağında Atatürk ve 11. sayının ilk sayfasında Refet Paşa'nın resimleri ile makaleleri yazan bazı doktorların resimleri yer almıştır. Hekim Gazetesi'nin ilk sayı kapağında gazetenin daimî hey'et-i tahrîriyesinin isimleri ve unvanları hakkında aşağıdaki bilgiler sunulmaktadır: **Daimî Hey'et-i Tahrîriyesi**

Doktor Ali Muhlis: Bîmâr-hâne Nisâ Kısmı Ser-Tabîbi, Paris Tabâbeti Akliyye Cem'iyet-i Serîriyesi azasından (Resim 2).

Doktor Hasan Şükrü: Tıp fakültesi muallimlerinden Profesör dö Lamar'ın muâvini.

Doktor İsmail Ferîd: Sıhhiyye Müdüriyet-i Umûmiyyesi Emrâz-ı Zühreviyye Etıbbâsından ve Mülga Alman Hastahanesi heyet-i sıhhiyyesinden (Resim 3).

Doktor Ali Rızâ: Cenevre Tıp Fakültesi serîriyât-ı ayniyyesi sâbık muallim muâvini.

Eczacı Nâil Hâlid: Osmanlı İspenciyar Cem'iyet-i Â'za-i Tıbbiyyesinden.¹⁴

Doktor Cafer Tayyar: Tıp fakültesi 1. serîriyât-ı hâricîye sâbık muâvini (beşinci sayıda).¹⁵

Daimî heyette bulunan doktorların yanı sıra gazetede Doktor Eyyûb Hikmet, Bakteriyolog Nuredin Rıza, Doktor Mahmut Ekrem, Eczacı Salih Necati, Doktor Abdüsselam, Doktor Selim Sırrı, Dok-

tor E. Burhaneddin, Ser-tabîb Sabit, Doktor Bekir Zafer, Doktor Reşad Rıza, Doktor Fahri Nuri, Doktor Mazhar Cemil, Doktor Cafer Mustafa gibi çok sayıda kişinin yazıları bulunmaktadır.

Hekim Gazetesi'nin, başlığının altında yazan "Ahâlîye mahsûs tıbbî, ilmî gazete" ifadesinden bu gazetede, ahalinin anlayabileceği sade bir dilin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Tıbbi terimlerin mümkün olduğunca az kullanılarak, daha fazla kişiye ulaşmanın amaçlandığı gözlenmektedir.

Gazetenin ilk sayfasında ayrıca "En güzîde etib-bâmızın muâvenet-i kalemîyeleri temin edilmiştir" şeklinde bir not yazılarak, makalelerin en seçkin doktorlar tarafından yazılacağı belirtilmiştir.

01 Ocak 1922 tarihinde yayım hayatına başlayan Hekim Gazetesi ilk sayfasında "Hekimi Okuyuculara" başlığıyla şöyle tanıtılıyordu:

Hayâtta aslolan sıhhattir, sağlıktır. Sağlık, hasta olmamak demek ise de hekimce kastolunan ma'nâ bu değildir. Çünkü bünyesi zaîf olan bir adamın hasta olmadan geçirdiği zamanlar tabâbetçe hayâtta aslolan sağlığa delâlet etmez. Hayâtta sağlamlık bünye denilen mayaya sağlamlığıdır ki işte asâlet de budur.

İlim arâzimizde bir insan şuûru doğurmak üzere rahim dâhilinde karşılaşılan iki cinse aid cürsûmeler "erkek ve kadın tohumları arasındaki mâhiyyeti mechûl alâka o hayâtın saâdet veya sefâletinin başlangıcıdır. Başta içkinin tahribkâr te'sirinden, frenginin bünyevî tesmîminden, verem dediğimiz ictimâî ve fizyoloji sefâletinin te'siriyle yaşayan ve artan derd-i devâ nâ-pezirin bünyevî za'fiyyetinden, nihâyet daha pek çok vicûda hâricten dâhil olan mikrop ve zehirlerle dâhil-i bedende peydâ olan zehirlerin fenalığından - ta'bîri ma'zûr görülsün sevk tâli'le (talihle) diyeceğim- kurtularak karşılaşılan iki insan tuhumunun (tohumunun) o şahsiyete ait ilk saâdet olduğunu teslimde kimse tereddüd etmez zannederim. İşte bu suretle tabîî hayât şartlarıyla başlayan herhangi bir cenin hayâtı, ârizasız nihâyetlendirse hayâta hakikî bir asâletle karışmış demektir ki hayâtta aslolan sıhhat ve sadece asâlet de işte budur. Bundan sonra idâme-i mevcûdiyyete âid muhit-i şartların tevâfuku ile tekâmüle doğru ilerleyen bu şahsiyyetin hayâtta kasdolunan gayeye vusûlü ya'nî zekâ ve şuraca tekâmîli bir emr-i tabîîdir. Sağlam fikirler sağlam vücutların mahsûlüdür. Kısa ve mümkün olduğu kadar sadece ola-

rak arz edebildiğimizi zanneylediğimiz hayât-ı beşerdeki mevzû ve gayeyi ya'nî asâleti bünyevîye ve zekâiyyeyi bozacak olan sebep ve şartlar artık kendiliğinden meydâna çıkar. Ya'nî nesli bir ıslah, ancak bu müsbet neticeyi bozacak olan ictimâî ve tıbbî sebepleri bilmek ve onlardan kaçınmakla olur. İşte gazetemizin mesleği de budur.

Dilimizin döndüğü, gücümüzün yettiği kadar bünyevî asâletsizlikleri düzeltmeğe yarayacak ilmî ve tıbbî bahisleri açık bir lisanla mühit-i ictimâiyemizde dalgalandırmaktır. Bizim söyleyeceğimiz ne bir i'caz-ü icâd ne de bir ilhâmdır. Bugünkü tıb âleminin vâsul olduğu ve her okuyan ve çalışanın bildiği fennî hakikatlerdendir. Belki söyleyeceklerimizin içinde bildikleriniz de vardır da onun ehemmiyeti ve suret-i tatbiki sizi işgal eden diğer vazîfe ve mecburiyetler arasında ihmâl olunur. İşte te'hîl ve te'sîsi aile ile başlayan hayâtın tekâmül bahislerine âid bütûn ma'lûmâtı açık bir ifâde ile yazmak mesleğimizdir. Bu mesleğiyle "hekim" hayâtta mevzû ve gayeyi ya'nî asâleti bünyevîye ve zekâiyyeyi istihdâfa çalışacaktır. Tevfik Allah'dandır.¹⁶

Gazetenin içeriğini incelediğimizde frengi, sıtma, grip, lekeli humma gibi bulaşıcı hastalıklarla ilgili yazılardan, içki-morfin bağımlılığı gibi zararlı alışkanlıklar ve akıl hastalıklarıyla ilgili yazılara kadar zengin bir içerik sunulmuştur. Hekim Gazetesinin ilk 2 sayısında "Nezle-i süfelâ" başlığıyla yayımlanan tıbbî hikâyenin yanı sıra 3. sayıdan 14. sayıya kadar sadece 7. sayıda içeriğin yoğunluğundan yayımlanamayan "Vesîkali" adında tefrika yayımlanmıştır. Ayrıca gazetenin arka kapağında ilaç isimleri, doktor muayeneleri, Hilal-İ Etubbâ Cemiyeti ve arsa gibi ilanlar yer almıştır. Hekim Gazetesi son sayfasında "Hekimin kari'lerine fedakârlığı" başlığı altında gazete kuponuna sahip okurlara belirli gün ve semtlerde bulunan doktorların isimleri verilerek, bu doktorlar tarafından muayenenin bedava yapılacağı bildirilmiştir. Gazetenin farklı sayılarında akıl hastalıkları ve uyuşturucu ve içki gibi devam eden yazılar bulunmakla birlikte, bu durumdaki kişilerin resimleri yer almaktadır. Hekim Gazetesi sahib-i imtiyâzı Ali Muhlis Beyin Bimâr-hane müdür muavini olduğundan dolayı gazetede Viyana'daki Steinhoff Bimârhanesi ile ilgili resimler de bulunmaktadır (Resim 4).

Gazetenin 1 Mart 1338 tarihli 3. sayısında "gördüğümüz rağbete karşı şükranımızın göstergesi olarak

RESİM 4: Steinhoff Bimâr-hanesinin manzara-i umûmiyyesinden bir kısmı.

bu nüshadan itibaren Hekim nefis kağıtlara basılacaktır” denilerek, gördüğü rağbetten bahsedilmiş ve daha kaliteli basım yapılacağı belirtilmiştir.

Üçüncü sayı 14. sayfada teşekkür başlığı altında “Hekim’in intişâr ve devâmını tebrik ve ârzû buyurmak lûtfunu tahrîren is’âf buyuran zevât-ı ikrâma samîmî şükranlar takdîm eyleriz” ifadesi kullanılarak okuyuculara teşekkürleri de bildirilmiştir.

Gazetede, farklı konularda makaleler bulunmaktadır. Makalelere örnek olarak da “Akıl”, “Bizde hekimlik”, “Frengi”, “Benlik” ve “Ev eczâ-hânesi” gibi başlıklı yazılar verilebilir.

Hekim Gazetesi’nin ulaşabildiğimiz son sayısı olan 20. sayısında “Hekim’in Muhterem Kari’lerine” başlığı altında gazetenin sahib-i imtiyâzı Doktor Ali Muhlis’in Samsun’a tayin olduğu, buna rağmen gazetenin yayına devam edeceğinden bahsedilerek şöyle denilmektedir:

Hekimin Muhterem Kari’lerine

Tabâbet gibi mühim ve muğlak hayâtî mes’eleleri ihtivâ eden bir fennîn halka nâfi kısımlarını (Hekim) de yazmak ve neşretmek hususunda ilmî ve malî icâb eden kudretlerin sarfı noktasından rüfekâyı mesâim ile birlikte bugüne kadar az çok ihtimâm ve gayret sarf etmişiz isbâta ihtiyâc hissetmeyen hakikatlerden olduğu cihetle muvâzene-i sa’ylarımızın batî ve ted-rîcî surette inkişâfıdır ki bizi devâm eylemekte ümit ettirmiştir.

TABLO 1: Hekim Gazetesi’nin dizini.

TABLO 1: Hekim Gazetesi’nin dizini.	
Cild 1, Sayı 1, 1 Kanuni Sani 1338-922 Pazar	
Mülkiye Etibbâsını halka nasıl tanıtmalıyız? [Doktor Eyyüb Hikmet]	Kapak arkası
Eczacı sütünü	Kapak arkası
Hekimi okuyacaklara	1
Akıl; akıl hastalarının mevkii ictimâisi- Bimâr-haneler [Doktor Ali Muhlis]	2-6
Bizde hekimlik: İnsanın göbeği düşer mi?	6-8
Şahadetnâmenin kıymeti	8-9
Frengi	9-10
Ziyâ’ ve sıhhat [Doktor Ali Rıza]	11
Tıbbî musâhebeler [Doktor Ali Muhlis]	12-13
Tıbbî Hikâye: Nezle-i süfelâ [Doktor İsmail Ferîd]	14-15
(Hekim’in kari’lerine fedâkârlığı)	16
Münevverlere hitâb	Arka kapak önü
İ’lânât	Arka kapak
Cild 1, Sayı 2, 1 Şubat 1338-922 Çarşamba	
Çocuklarımız neden ölüyor? [Doktor Eyyüb Hikmet]	Ön kapak
Hıfz-üs-sihhat-ı akl [Doktor Ali Muhlis]	1-3
Verem’in bugünkü tarz-ı tedâvisi [Doktor E. Burhaneddin]	3-4
Spor	4-5
Güzellik [Bakteriyolog Nureddin Rıza]	5-6
Bizde hekimlik: Körükçü oğlu macunu, Uşakî habbı, haşhaş [Doktor Hasan Şükrü]	6-8
Çocuklara nasıl bakmalı?	8-9
Ziyâ’ ve sıhhat [Doktor Ali Rıza]	10-11
Deli ve küllâbîsi [Doktor Ali Muhlis]	11-12
Esrârengiz bir cinâyet [Polis müdüriyeti umûmisi ser-tabîbi Sabit]	12-13
Nezle- süfelâ	13-16
(Hekim’in kari’lerine fedâkârlığı)	Arka kapak
İ’lânât	Arka kapak

devamı→

TABLO 1: Hekim Gazetesi'nin dizini.(devamı)

Cild 1, Sayı 3, 1 Mart 1338-922 Çarşamba	
Aile tabibliği	Kapak arkası
Heyecân: Heyecânın bedene te'siri, hayatta zevk ve eğlencenin rolü [Doktor Ali Muhlis]	1
Frengi [Doktor İsmail Ferîd]	3-4
Hekim bilgileri	4
İştaynhof (Steinhoff) Bimâr-hanesi [Doktor Ali Muhlis]	6-7
Esrârengiz bir cinâyet [Polis müdüriyeti umûmisi ser-tabibi Sabit]	7
Deli ve küllâbîsi (mâ-ba'd)	9-10
Gebelik ve verem [Doktor Ali Rıza]	10-11
Ah! Bu hastalar...ah!	11-12
Gözlerin ifade ettiği ma'nâ	12-14
Gözleri sönmüş [Doktor Eyyûb Hikmet]	14
Büyük bir ziyâ'	14
Teşekkür	14
Hekimin tefrikası: Vesikâli [Doktor İsmail Ferîd]	15-16
Kar'îlerimizin nazar-ı dikkatine	16
(Hekim)in kari'lerine fedâkârlığı	Arka kapak
İ'lânât	Arka kapak
Cild 1, Sayı 4, 1 Nisan 1338-922 Cumartesi	
Hasta bakıcılık	Ön kapak arkası
Hürriyet-i irâde [Doktor Ali Muhlis]	1-2
Frengi [Doktor İsmail Ferîd]	2-3
Saçların hıfz-üs-sihhası [Doktor Ali Rıza]	3
Bizde hekimlik	5-6
Hekim bilgileri	6
Taaddüd-i zevcât	9-10
Ziyâ'lar	10
Çocuklara nasıl bakmalı? [Doktor İsmail Ferîd]	11-12
Spor: Yanlış telâkkiler [Doktor Selim Sırrı]	12-13
Açık muhavere	13-14
Hekimin tefrikası: Vesikâli [Doktor İsmail Ferîd]	14-16
Bir ziyâ'-ı elimin sene-i devriyesi	16
İ'lânât	Arka kapak
Cild 1, Sayı 5, 1 Mayıs 1338-922 Pazartesi	
Hıfz-üs-sihha müzesinde bir gün [Doktor Ali Muhlis]	1-2
Spor idman demek değildir [Doktor Selim Sırrı]	2-3
Hıfz-üs-sihhat-ı haml "gebelere rehber" [Tabîb-i müvellid Doktor Bekir Zafer]	3-4
Çocuklara nasıl bakmalı? [Doktor İsmail Ferîd]	5-6
Saçların hıfz-üs-sihhası [Doktor Ali Rıza]	6-8
Alenî teşekkür	8
Harp hayâtı "Siperlerde hıfz-üs-sihha" [Doktor Cafer Tayyar]	9-10
Hekim bilgileri "Vücûdun harâreti- elbiseler" [Doktor Ali Muhlis]	10-11
Sevgili zehirlerimiz [Doktor İsmail Ferîd]	11
Ağız hıfz-üs-sihhası [Doktor Hasan Şükrü]	13
Sağlık, hastalık [Doktor İsmail Ferîd]	14-15
Hekimin tefrikası: Vesikâli [Doktor İsmail Ferîd]	15
Cild 1, Sayı 6, 1 Haziran 1338-922 Perşembe	
İ'lânât	Kapak arkası
İzdivâc, te'hil ve te'sis-i aile [Doktor Ali Muhlis]	1-3
Verem [Doktor Reşad Rıza]	3-6
Sevgili zehirlerimiz, içki [Doktor İsmail Ferîd]	6-8
Şişmanlık ve jimnastik	8-10
Deli evinde kalırsa!.. [Doktor Ali Muhlis]	10
Gözlük takmak şıklık mıdır? [Göz tabibi Ali Rıza]	12-14
Ağız hıfz-üs-sihhası [Doktor Hasan Şükrü]	14-15
Hekimin tefrikası: Vesikâli [Doktor İsmail Ferîd]	15
İ'lânât	Arka kapak

devamı→

TABLO 1: Hekim Gazetesi'nin dizini.(devamı)

TABLO 1: Hekim Gazetesi'nin dizini.(devamı)	
Cild 1, Sayı 7, 1 Temmuz 1338-922 Cumartesi	
Doktor gelinceye kadar [Doktor Ali Rıza]	Kapak arkası
İzdivâc [Doktor Ali Muhlis]	1-3
Verem [Doktor Reşad Rıza]	3-5
Sevgili zehirlerimiz, içki [Doktor İsmail Ferîd]	5-7
Şişmanlıktan kurtulmak çâreleri [Doktor Selim Sırrı]	8-9
Yaz kendini gösteriyor, çocuklarınızın yiyeceğini hesaplayınız [Doktor Viktor]	9-10
Bir lohusaya nasıl bakılmalı? [Doktor Bekir Zafer]	10-12
Akıllı görünen tehlikeli deliler [Doktor Mazhar Cemil]	12-13
Kuduz hastalığı [Doktor İsmail Ferîd]	13-16
Açık muhavere	16
Arz-ı i'tizâr	16
İ'lânât	Arka kapak
Cild 1, Sayı 8, 1 Ağustos 1338-922 Salı	
İzdivâc [Doktor Ali Muhlis]	1-3
Mektep çocuğu, çocuklarının sıhhatini düşünen ebeveyne [Doktor Ali Muhlis]	3-4
Ağız hıfz-üs-sıhhası [Doktor Hasan Şükrü]	5-6
Vücüdümüz bir zehir fabrikasıdır, su onun panzehiridir [Doktor Selim Sırrı]	6-7
Morfin ibtilâsı [Doktor Mazhar Cemil]	7-8
Sineklerden nasıl kurtulmalı? [Doktor Ali Rıza]	8-10
Aklıma neler geliyor? [Doktor Hasan Şükrü]	10-11
Telebbüs meselesi [Doktor Ali Muhlis]	11-12
Sıtma ve tahrîbâtı [Doktor Fahri Nuri]	12-13
Hekimin tefrikası: Vesikâlı [Doktor İsmail Ferîd]	15
İ'lânât	Arka kapak
Cild 1, Sayı 9, 18 Eylül 1338-922 Pazartesi	
Hastalık sigorta	Kapak arkası
Arz-ı i'tizâr	1
Benlik, benliğin tıbbî ve marazî hâlleri [Doktor Ali Muhlis]	2-3
Nasıl hastalanınız? [Doktor İsmail Ferîd]	4-5
Sarhoş deliliği [Doktor Ali Muhlis]	5-6
Ağız hıfz-üs-sıhhası [Doktor Hasan Şükrü]	6-7
Esrarla tesemmüm [Doktor Mazhar Cemil]	7
Kan geldi mi şifâ muhakkak [Doktor Eyyüb Hikmet]	7-8
İ'lânât	Arka kapak
Cild 1, Sayı 10, 18 Teşrinî Evvel 1338 Çarşamba	
Mekteb çocuğu [Doktor Abdüsselam]	Kapak arkası
Benlik, şahsiyyet-i dâhiyâne [Doktor Ali Muhlis]	1
Bir üful-u nâ-gehânî ve hazîn	2-3
Onanizm (istimnâ bi-l-yed) [Doktor Cafer Mustafa]	3-4
Güzelik ve düşmanları [Doktor Ali Muhlis]	4
Yüz hıfz-üs-sıhhası [Doktor Ali Rıza]	5-7
Sarhoş bunaklığı [Doktor Ali Muhlis]	7-8
Nefes, Doktor Abdüsselâm Beye ithâf	8
İ'lânât	Arka kapak
Cild 1, Sayı 11, 18 Teşrinî Sâni 1338 Cumartesi	
Zaiflamanın çâresi [Doktor Ali Rıza]	Kapak arkası
Türk milleti	1
Benlik, şahsiyyet-i âmme [Doktor Ali Muhlis]	2-3
Mevsim hastalıklarından zâtürrie [Doktor İsmail Ferîd]	3-5
Hekimlikte görgü ve mütâlaa	5-6
Rûhî hastalıklar, sinirlilik [Doktor Cafer Mustafa]	6-7
Hekimin tefrikası: Vesikâlı [Doktor İsmail Ferîd]	7-arka kapak
İ'lânât	Arka kapak

devamı→

TABLO 1: Hekim Gazetesi'nin dizini.(devamı)

TABLO 1: Hekim Gazetesi'nin dizini.(devamı)	
Cild 1, Sayı 12, 28 Kanunî Evvel 1338 Perşembe	
Halkçılık [TBMM hükümeti Kırşehir mebusu Hoca Müfid Efendi]	1-2
Türk milleti [Doktor Ali Muhlis]	2-3
Ani hastalıklar ve acil tedbirler [Doktor Ali Muhlis]	3-4
Zayıflara ithâf, şişmanlamanın çareleri [Doktor Ali Rıza]	4-6
Ev eczâ-hânesi [Doktor Ali Muhlis]	6-7
Hekimin tefrikası: Vesikâli [Doktor İsmail Ferîd]	8
Sar'a ve Sezar hastalığı [Doktor Mazhar Cemil]	Arka kapak
Açık muhâbereler ilânât	Arka kapak
Cild 2, Sayı 13, 30 Kanunî Sani 1339 Salı	
Vâride	Ön kapak arkası
Bugünün hastalıklarından: Çiçek ve şarbon hastalıkları [Doktor İsmail Ferîd]	1-3
Balık yağı nedir? Evsâfi, kimler, ne vakit, ne mikdâr, ve nasıl içmeli? [Doktor Ali Rıza]	4
Hekim bilgilerinden: Ev eczâ-hânesi [Doktor Ali Muhlis]	5
Tenkid sahîfeleri [Doktor Kudret]	6
Şehr-emânetinin sıhî ve ictimâî pişkinlikleri [Doktor Ali Muhlis]	6-7
Vesikâli (tıbbî roman) [Doktor İsmail Ferîd]	8-Arka kapak
Vardeler, muhâbereler, ilânât vesâir	Arka kapak
Cild 2, Sayı 14, 28 Şubat 1339 Çarşamba	
Şehr-emânetinin pişkinlikleri	Ön kapak arkası
Hastalık-hekimlik	1-2
Grip, lekeli humma [Doktor İsmail Ferîd]	2-3
Kulak nasıl delinir? [Doktor Ali Rıza]	4-5
Ev eczâ-hânesi [Doktor Ali Muhlis]	6
Hekim mecmûası sâhib-i muhteremine [Eczacı Salih Necatî]	7
Vesikâli [Doktor İsmail Ferîd]	8
Hekim bilgileri: Ani hastalıklar âcil tedbirler	Arka kapak
Açık muhâbere, ilânât vesâire	Arka kapak
Cild 2, Sayı 15, 31 Mart 1339 Cumartesi	
Şehr-emânetinin pişkinlikleri	Ön kapak arkası
Irsî frengi [Doktor İsmail Ferîd]	1-3
Yine gözler [Doktor Ali Rıza]	3-4
Hekim bilgileri: Ev eczâ-hânesi [Doktor Ali Muhlis]	4-5
El öpme-öpüşme [Doktor Ali Muhlis]	5-6
Hekim bilgileri: Ani hastalıklar-âcil tedbirler [Doktor Ali Muhlis]	6-7
Şikem-perverliğin âkıbeti, biraz da mizâhî ve tıbbî vâkıalardan	7-8
Açık muhâbere, ilânât vesâire	8-arka kapak
Cild 2, Sayı 16, 1 Mayıs 1339 Salı	
Hekim bilgileri: Ev eczâ-hânesi [Doktor Ali Muhlis]	Ön kapak arkası
Vikâye fa'âliyyeti [Doktor Ali Muhlis]	1-2
Irsî frengi [Doktor İsmail Ferîd]	2-4
Gerden (Gerdan), sine ve meme zarâfeti ve hıfz-üs-sıhhası [Doktor Ali Rıza]	5-7
Hekim bilgileri: Ani hastalıklar-âcil tedbirler [Doktor Ali Muhlis]	7-8
Sıhî eserler külliyyâtı	8
Şehr-emânetinden intizâr	Arka kapak
Cild 2, Sayı 17, 31 Mayıs 1339 Perşembe	
Köylü sahîfeleri	Ön kapak arkası
Benlik, marazî şahsiyet [Doktor Ali Muhlis]	1-2
Frengi ve izdivâc [Doktor İsmail Ferîd]	2-4
Burun hıfz-üs-sıhhası [Doktor Ali Rıza]	4-5
Ev eczâ-hânesi: Sinameki evrâkı	6-7
Şehr-emânet vekili beyefendinin nazar-ı dikkâtlerine ithâf	7-8
Mecnun-u sıhhat yurduna tevdi' olunurken	8-arka kapak
Hasbihâl-i tıbbî ve ictimâî, men'i müskirât kanûnu ve hilâl-i ahmer	Arka kapak

devamı→

TABLO 1: Hekim Gazetesi'nin dizini.(devamı)

Cild 2, Sayı 18, 30 Haziran 1339 Cumartesi	
Ani hastalıklar-âcil tedbirler [Doktor Ali Muhlis]	Ön kapak arkası
Birazda felsefe-i rûhiyye [Doktor Ali Muhlis]	1
Frengi ve gebelik [Doktor İsmail Ferid]	2-4
Ev eczâ-hânesi [Doktor Ali Muhlis]	4-5
Emzikle beslemek [Doktor Mahmut Ekrem]	5-7
Vikaye bilgilerinden: Hastalık geçmesi [Doktor Ali Muhlis]	8-arka kapak
Vardeler, alenî muhâbereler, ilanlar	Arka kapak
Cild 2, Sayı 19, 31 Temmuz 1339 Çarşamba	
Göz ağrısı	Ön kapak arkası
Fennî bilgiler	Ön kapak arkası
İlanlar	Ön kapak arkası
Frengiye yakalanmamak çâresi [Doktor İsmail Ferid]	1-3
Hekim bilgilerinden, ishâl [Doktor Ali Muhlis]	3-5
Tuvalet odası ve zamanları [Doktor Ali Rıza]	5-6
Köylü sahifeleri [Doktor Ali Muhlis]	6-7
Birazda tıbbî ictimâî derdlerimizden: Hekim taslakları, mutatabbiller ve sağlık verdikleri ilaçlar	8
Ev eczâ-hânesi	Arka kapak
Fennî bilgiler vesâire	Arka kapak
Cild 2, Sayı 20, 1 Teşrinî Sani 1339 Perşembe	
Hekimin muhterem kari'lerine [Doktor Ali Muhlis]	Ön kapak arkası
Sulhtan sonra!	1-2
Bel sođukluđu [Doktor İsmail Ferid]	2-3
Tulle hâdisesi[Doktor Ali Muhlis]	3-5
El tuvaleti [Doktor Ali Rıza]	5-6
Ani hastalıklar-âcil tedbirler [Doktor Ali Muhlis]	6-7
Köylü sahifeleri: Hava ve aydınlık [Doktor Ali Muhlis]	7-8
İlanlar	Arka kapak

Hekimin bu nüshasının bir buçuk ay kadar te'hîri ise Samsun dâr-ül-eytâmı müdürîyyetine ta'yînim dolayısıyla hey'et-i idâre ve tahrîriyyece devâm intişârını taht-ı te'mîne almak ve ber-sâbık İstanbul'da intişârına muvaffak olmak için resmî ve husûsî icâb eden teşebbüsâtın tevellüd etmiştir.

Ba'de-mâ "hekim" eskiden olduğu gibi her aybaşında intişâr edecektir. Abonmanlar, ilanlar vesâir idârî husûslar için merkez tevzî olan Bâb-ı âlî caddesinde cem'iyet kütüb-hânesine makale göndermek, ilmî ve fennî husûslarda istîzâhda bulunmağı ârzû edenler yirmi birinci nüshadan itibaren Üsküdar merkez eczâ-hânesinde müdür-ü mes'ûl Doktor Ali Rıza beye mürâcaât eylemelidir.

Sâhib-i imtiyâz Ali Muhlis¹⁷

TARTIŞMA

Hekim Gazetesi 1. sayısının ilk sayfasında "Hekimi Okuyacaklara" başlığıyla gazetenin amacını belirtilmektedir. Hekim Gazetesi'nin amacının, "bünyevî asâletsizlikleri düzeltmeğe yarayacak ilmî ve tıbbî

bahisleri açık bir lisanla sosyal hayata yansıtılmak ol- duğu" belirtilmektedir. Gazetenin içeriğinde frengi, sıtma, grip, lekeli humma gibi bulaşıcı hastalıklarla ilgili yazılardan, içki-morfin bağımlılığı gibi zararlı alışkanlıklarla ilgili yazılara kadar zengin bir içerik sunulmuştur. Gazetede, "Nezle-i süfelâ", "Vesîkalı" adında tefrika yayımlanmıştır. Gazetenin 3. sayısında "gördüğümüz rağbete karşı şükranımızın göstergesi olarak bu nüshadan itibaren Hekim nefis kâğıtlara basılacaktır" denilerek, gördüğü rağbetten bahsedilmiş ve daha kaliteli basım yapılacağı belirtilmiştir. Hekim Gazetesi'nin ulaşabildiğimiz son sayısı olan 20. sayısında "Hekim'in Muhterem Kari'lerine" başlığı altında gazetenin sahib-i imtiyâzı Doktor Ali Muhlis'in Samsun'a tayin olduğu, ilmî ve fennî konularda izah isteyenlerin Üsküdar merkez eczanesinde Doktor Ali Rıza Bey'e başvurması gerektiği belirtilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak Hekim Gazetesi, Millî Mücadele Dönemi'nin ağır şartları altında yayın hayatına devam

edebilmiş, dilinin sadeliği ve içeriğinde tıbbın yanı sıra spor, güzellik, bakım, koruyucu sağlık önlemleri, sağlıklı beslenme ve güncel durum gibi konular barındırmaktadır. Hekim Gazetesi 1922-1923 döneminin tıp ve sağlık durumunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Eyüp Demir, Nilüfer Demirsoy; **Tasarım:** Eyüp Demir, Nilüfer Demirsoy; **Denetleme/Danışmanlık:** Eyüp Demir, Nilüfer Demirsoy; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Eyüp Demir; **Analiz ve/veya Yorum:** Eyüp Demir; **Kaynak Taraması:** Eyüp Demir, Nilüfer Demirsoy; **Makalenin Yazımı:** Eyüp Demir; **Eleştirel İnceleme:** Eyüp Demir, Nilüfer Demirsoy.

KAYNAKLAR

- Korkmaz A. Tarihsel Kaynaklar. Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri. 1.Baskı. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi; 1981. p.16.
- Öztürk H, Demirsoy N. [Nationalisation effort in the first years of Turkish Republic and evaluation of nationalizational studies in health]. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2019;27(1):11-24.[Crossref]
- Jeanneney JN. Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi. In: Atuk E, çeviri editörü. 1.Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları; 2009. p.26.
- Akbulut U. [A contribution to ottoman press history: publication aims of the newspapers (1831-1876)]. Turkish Studies. 2013;8(5):31-57.[Crossref]
- Sabev O. İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni 1726-1746. Yeniden Değerlendirme. 1. Baskı. İstanbul: Yeditepe Yayınevi; 2006. p.38.
- Özkaya H. [Fight against contagious diseases during the period of the republic]. Türk Aile Hek Derg. 2016;20(2):77-84.[Crossref]
- Aydoğan D. [Digital Journalism in Turkey: Habertürk and Hürriyet Newspapers Example]. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication. 2013; 3.3: 26-40.[Crossref]
- Kökcü AT, Demirsoy N. [Chief physician Mustafa Behcet Efendi and the innovative movement on ottoman medical education in 19th century]. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2016;24(2):67-75.[Crossref]
- Öztürk H, Karasu C. [An Assessment on the works of charles Ambroisse Bernard, the founder of Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane (Imperial School of Medicine), and his effects on ottoman]. Adli Tıp Bülteni. 2014;19(3):125-34.[Crossref]
- Öztürk H, Şaylıgil Ö. A physician and a politician: Dr. Behçet Uz and his health policies. İzmir Behçet Uz Çocuk Hast Derg. 2017;7(2):77-85.[Link]
- Budak M. [The intervention of the entente states in the armistice period]. İlmî Araştırmalar.1997;5:81-105.[Link]
- Çulfaz M. Anadolu'nun İlk Tıp Gazetelerinden: Hekim Gazetesi (Tıpkıbasım ve Çevrimyazı). 1. Baskı. Trabzon: Serander Yay & Trabzon Tabip Odası; 2007. p.5-20.
- Diñç G. Arap Harfleri ile Türkçe basılmış tıbbi süreli yayımlar üzerine bir inceleme I. Tıp Tarihi Araştırmaları. 1990;4:16-40.[PubMed]
- Hekim Gazetesi. Kapak Sayfası. 1 Kanun-i Sani 1338, Sayı: 1.
- Hekim Gazetesi. Harp hayâtı "Siperlerde hıfz-üs-sihha. 1 Mayıs 1338, Sayı: 5.
- Hekim Gazetesi. Hekimi Okuyacaklara. 1 Kanun-i Sani 1338/01 Ocak 1922, Sayı: 1. p.1
- Hekim Gazetesi. Hekimin Muhterem Kari'lerine. 1 Teşrin Sani 1339, Sayı: 20.